

# ΣΤΟ ὄνομα τ



**Η** ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ Ἐταιρεία «ΑΡΓΩ», παρουσίασε στό Θέατρο τοῦ Λυκαβηττοῦ, μίαν ιδιαίτερα ἐνδιαφέρουσα ἐρμηνεία, μέ βάση τό μυθικό πρόσωπο τῆς Ἑλένης τοῦ Μενελάου, μέσα ἀπό τά κείμενα τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Εὐριπίδη καί τοῦ σοφιστῆ Γοργία. Στήν παράσταση αὐτή χρησιμοποιήθηκαν καί σύγχρονα σημεῖα - ἀποσπάσματα ἀπό ἔργα τῶν Καζαντζάκη, Σικελιανοῦ, Σεφέρη, Ρίτσου, Ἑλύτη καί Τάκη Σινόπουλου, πού κατά καιρούς εἶχαν ἀσχοληθεῖ μέ τήν Ἑλένη. Μέ τή σύνδεση αὐτή, ἀρχαίων καί νεότερων δραματουργῶν καί ποιητῶν μας, γύρω ἀπό τό ὀμηρικό αὐτό πρόσωπο, πού χαράζει τήν πορεία τῆς ἡρωίδος Ἑλένης, ἐπιζητήθηκε ἡ ἀλλαγὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλένης ἀπό τήν κατάρα τῆς Ἑκάβης, νά πληρώσει ἀκριβὰ τήν καταστροφή πού προκάλεσε στήν Τροία καί τό λαό τοῦ Πριάμου, πού σέ τίποτα δέν εἶχε φταίξει γιά νά ἐξαθλιωθεῖ σβήνοντας ἀπό τόν χάρτη. Τό ἔργο ἔχει αὐτό τό στόχο, τόν ἐξαγνισμό, τήν ἀθώωση καί δικαίωση, μέ βάση αὐτά τά κείμενα. Ἡ Ἑλένη παρέμεινε στήν ἱστορία, σύμβολο ὀμορφιάς καί ἐρωτισμοῦ, πού μέ τήν παρουσία της γοήτευσε ἄνδρες καί γυναῖκες ἀκόμα καί τούς γέροντας, πού σέ μιά πάροδο τοῦ Εὐριπίδειου δράματος λέγουν: «Αὐτό τό δαιμόνιο πρέπει νά ἐγκαταλείψει τήν Τροία, πρὶν δοῦμε μεγάλο κακό». Καί ἡ πρόβλεψη, δέν ἄργησε νά πραγματοποιηθεῖ. Ἡ ΕΛΕΝΗ στάθηκε ἡ μοιραία γιά τήν Τροία γυναίκα, πού εἶτε δέν τό ἤθελε, εἶτε γιατί ἦταν ἐπακόλουθο τῆς ἄφρονος πράξης της, ἔσπειρε τό θάνατο σ' ἓνα ΙΛΙΟ, πού ὁ πλοῦτος καί ἡ φήμη, τό εἶχαν φέρε κοντά στίς μεγάλες ἀξίες. Τό κείμενο, πού δόθη-

*Handwritten signature or note in the left margin.*



κε στον Λυκαβηττό, ζήτησε να ζωντανέψει μιάν  
'Ελένη, πού τό είδωλό της θά έπιβιρασθεΐ ενός  
πλοΐου τῶν 'Αχαιῶν καί αντί νά φθάσει στό "Αρ-  
γος γιά νά τιμωρηθεΐ, σύμφωνα μέ τήν υπόσχε-  
ση τοῦ Μενελάου στήν 'Εκάβη, θά κατευθυνθεΐ,  
θεία θέληση, στήν Αἴγυπτο, ὅπου καί θά συμφι-  
λιωθεΐ μέ τό Μενέλαο, πού ναυαγός, ἔπειτα ἀπό  
μιά μεγάλη τρικυμία, θά «πεταχτεΐ» ἀπό τά κύμα-  
τα στά βράχια τῆς αἰγυπτιακῆς γῆς. Εἶναι ἡ ἀλή-  
θεια, ὅτι ἡ 'Ελένη μέ τή μυθική της γοητεία εἶχε  
ἐπηρεάσει ξένους καί "Ελληνες ποιητές καί δρα-  
ματοουργούς, ἀλλά ἔτσι εἶναι; Πρέπει νά κλείσω-  
με τήν ἀκοή μας καί τά μάτια μας γιά νά δοῦμε μέ  
ἄλλη σκοπιὰ τό πρόσωπο αὐτό, πού βρίσκοντας  
τήν εὐκαιρία τῆς ἀπουσίας τοῦ Μενελάου στήν  
Κρήτη ἔγινε μοιχαλίδα, προτιμώντας ν' ἀκολου-  
θήσει στήν Τροία τόν ὠραῖο ἀλλά βάρβαρο Φρύ-  
γα. Δέν θά ἀναζητήσωμε τρόπους ἐξάγνισης καί  
ἀθώωσης. 'Αλλά θά δοῦμε τήν 'Ελένη, ὅπως τῆς  
ἀξίζει ἀπό τίς πράξεις της, σάν μιὰ κοινή γυναι-  
κούλα, πού χωρίς σκέψη, χωρίς μέτρηση τῆς πρά-  
ξης της διέπραξε ὄχι μόνο τό ἀδίκημα τῆς προδο-  
σίας στόν ἄνδρα της, ἀλλά καί τό χειρότερο, προ-  
κάλεσε μιάν ἀπό τίς μεγαλύτερες τραγωδίες τῶν  
αἰώνων ἐξαφανίζοντας ἀπό τή γῆ μιὰ χῶρα, πού  
τιμοῦσε τοὺς ἴδιους θεοὺς μέ τήν 'Ελλάδα!... Εἶ-  
ναι, ἐπομένως, ἀδύνατο νά δοῦμε τήν 'Ελένη μέ  
διαφορετική ματιά, λησμονώντας τίς πράξεις της,  
ἀγνοώντας τά ὅσα τῆς ἐπισύρει ὁ "Ομηρος, τά  
ὅσα ἀπό τά χεῖλη τῆς 'Εκάβης τήν στολίζει ὁ Εὐ-  
ριπίδης, ἀδιάφορο ἂν καί γιά ποιό λόγο στήν ἰλα-  
ροτραγωδία του «ΕΛΕΝΗ» προσπαθεΐ νά ξεχά-  
σει τά ἐναντίον της «χορικά» στήν «ΕΚΑΒΗ» καί  
στίς «ΤΡΩΑΔΕΣ» καί νά τήν τοποθετήσῃ ἀθῶα,  
σάν ἐξαναγκασμένη ν' ἀκολουθήσει τόν Πάρη  
στήν Τροία. Γιά μᾶς, ἡ 'Ελένη εἶναι ἡ γυναίκα τῆς  
ἀμαρτίας, πού ἔχασε τό λογικό της, βλέποντας  
τήν ἀρρενωπή κορμοστασιά τοῦ πανέμορφου  
Πάρη καί χωρίς ἄλλη σκέψη, μονάχη της, χωρίς  
ἐξαναγκασμό, ἐγκατέλειψε τό ἀνάκτορο τῆς  
Σπάρτης γιά νά καταφύγει μαζί του, στήν Τροία.  
Συνεπῶς, ἡ παράσταση, ὅσο καί θαυμάσια νά  
ἦταν, ὅσο καί πρωτότυπη σάν ἰδέα, δέν μᾶς ἔπει-

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΔΡΑΣΗ



σε. Ἡ Ἑλένη θά μείνει στήν ἱστορία αὐτή πού διαπομπεύει ὁ Ὀμηρος, αὐτή πού παρουσιάζει καί διασύρει ἡ Ἑκάβη, αὐτή πού οἱ αἰῶνες δέν τήν συγχώρησαν γιά τήν ἀπιστία της. Ἄλλωστε, καί ἡ ἀδελφή της ἡ Κλυταιμνήστρα, δέν στάθηκε διαφορετική. Ἀλλά μέ τήν πρώτη εὐκαιρία καί ἐνῶ ὁ ἄνδρας της, ὁ Ἀγαμέμνων, διακινδύνευσε στό Μέτωπο τῆς Τροίας, αὐτή ἐπωφελήθηκε ἔχοντας στήν κλίνη της τόν Αἴγισθο!... Μιά οἰκογένεια, δηλαδή, τῆς ἀμαρτίας. Ἡ ἠθική σάν ἀτομικό ἀπόκτημα ἐπενέβαινε καί συναρτοῦσε, καθορίζοντας τήν ἀτομική ζωή καί κατ' ἀκολουθία τή μοῖρα! Στόν Εὐριπίδη ὑπάρχει καί ἡ ἠθική, ἐντονη μάλιστα, ἀλλά εἶναι πολύ λιγότερο ὑπερβατό σύστημα ἀπό αὐτό στό Σοφοκλῆ. Περισσότερο, εἶναι ἓνα σύστημα ἀρχῶν, πού ἀναδύεται ἀπό τή λογική, σέ βασανισμό τῶν παραγόντων καί τῶν προβλημάτων. Εἶναι κυρίως σύστημα, πού ἀναφαίνεται ἐμπνευσμένο ἀπό τό χαρακτήρα τοῦ κάθε ἀτόμου. Τήν ἀτομική ἠθική, ὁ ποιητής τήν ταυτίζει μ' ἓνα σύστημα ἐπιχειρηματολογίας, πού δικαιώνει καί ἐξυπηρετεῖ τήν ψυχολογία τοῦ ἀτόμου.



Ὁ Εὐριπίδης στήν «Ἐλένη» του, ἀνατρέπει τίς ἀρχές του καί τίς γνώμες του γι' αὐτήν καί προσπαθεῖ νά πείσει μέ παραμύθια πού δημιουργοῦν τήν ἰλαρότητα, ὅτι ἡ Ἐλένη βρέθηκε στήν Αἴγυπτο, στό παλάτι τοῦ Πρωτέα, μεταφερμένη ἐκεῖ ἀπό τόν Ἑρμῆ, ἐνῶ ὁ Πάρης, ἀντί γι' αὐτήν, ξεγελασμένος, πῆρε μαζί του στήν Τροία τό ὁμοίωμα της. Γι' αὐτό τό εἶδωλο εἶχε γίνει ὁ... πόλεμος καί αὐτό πῆρε ὁ Μενέλαος μαζί του, μετά τή νίκη τῶν Ἀχαιῶν. Αὐτές τίς παραδοξότητες δέν τίς ἐπιτρέπει ὁ Ὅμηρος πού θέλει νά ἀναφέρει πάντα σωστά τόσο τά γεγονότα, ὅσο καί τά πρόσωπα. Γι' αὐτό, ὁ Εὐριπίδης δέν πείθει στήν «ΕΛΕΝΗ» του καί κανείς λογικός μελετητής δέν τόν ἀκολουθεῖ. Ἀντίθετα, πιστεύεται ὁ Ὅμηρος καί φυσικά καί ὁ Εὐριπίδης πού μέ βάση τήν ὁμηρική ἀναφορά ἔγραψε τίς «ΤΡΩΑΔΕΣ» καί τήν «ΕΚΑΒΗ». Ἐνα παραμύθι εἶναι ἡ «ΕΛΕΝΗ» τοῦ ποιητή, προκαλώντας κωμικότητα, ὅταν παρουσιάζεται στή θυμέλη. Ὁ μῦθος ἀκολουθεῖ τήν Ἐλένη πού φεύγει μέ τό Μενέλαο γιά τή Σπάρτη, ἐγκαταλείποντας τήν Αἴγυπτο, βοηθούμενοι ἀπό τ' ἀδέλφια της, τούς Διόσκουρους. Ἡ κυρίαρχη ἄποψη γιά τήν Ἐλένη ἀπό τόν Ὅμηρο, τόν Ἡσίοδο καί τούς τραγικούς, εἶναι ὅτι τήν Ἐλένη τήν εἶχε ὀρίσει στόν Πάρη ἢ Ἀφροδίτη. Τό γεγονός αὐτό τοῦ μύθου, πού ἔφερε καί τόν δεκάχρονο πόλεμο, διανθίζεται μέ διάφορα γεγονότα, φθάνοντας στό τέλος σέ μιά κατακραυγή γιά ὅλο τό θηλυκό γένος καί προσβολή ἀκόμα γιά τή Σπάρτη. Οἱ διάφορες πηγές παρουσιάζουν τήν ΕΛΕΝΗ σάν γυναίκα ὠραιοπαθή, ἄμυαλη, ἐρωτομανή καί ἄπιστη, ἐνῶ πολύ ὀλίγοι εἶναι ἐκεῖνοι πού ἔχουν ἀντίθετη γνώμη. Ἄν θυμηθοῦμε τόν Ἡρόδοτο, εἶχε ἀναφέρει ὅτι ὅταν εἶχε βρεθεῖ στήν Αἴγυπτο, εἶχε ἀκούσει ὅτι ἡ Ἐλένη τά χρόνια τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ἦταν στή χώρα τοῦ Νείλου. Ὅμως, στήν πληροφορία αὐτή δέν δίνει βαρύτητα ὁ Ἡρόδοτος καί οὔτε τή συνδέει μέ ἄλλη πηγή. Στή «Φαίδρα» καί στήν «Πολιτεία» του, ὁ Πλάτων ὅπως καί ὁ Ἰσοκράτης στήν «Ἐλένη», ἀναφέρουν ὅτι κάποιος ποιητής, ὁ Στησίχωρος ἀπό τήν Κάτω Ἰταλία, κατέκρινε σέ ἔργο του μέ προσβλητικές φράσεις, τήν ΕΛΕΝΗ. Γιά τά λόγια του αὐτά ὁ θρυλος λέγει ὅτι οἱ θεοί τόν εἶχαν τυφλώσει. Μετανοιωμένος ἔγραψε τότε τήν «Παλινωδία» του, ὅπου ἀναιρεῖ τίς κατηγορίες, παρουσιάζοντας τήν Ἐλένη ἀθώα, τοποθετώντας τήν στήν Αἴγυπτο στά χρόνια τοῦ Τρωϊκοῦ Πολέμου. Διακόσια χρόνια ἀργότερα, ὁ Εὐριπίδης, παίρνοντας αὐτή τήν παράδοση ἔπλασε τή δική του ΕΛΕΝΗ, μέ σκοπό νά ψέξει τούς θεούς γιά τήν ἀπάτη τους σέ βάρος τῶν θνητῶν. Ἄς μή λησμονοῦμε τούς στίχους τοῦ Εὐριπίδη στίς «ΤΡΩΑΔΕΣ» ὅταν ἡ Ἐκάβη ἀπευθυνόμενη στό Μενέλαο, εἶπε: «Σκότwsέ την, ὅπως τῆς πρέπει! Στεφάνι θά σοῦ δώσει ἡ Ἑλλάδα, τίμησέ την μέ αὐτή τήν πράξη. Κάνε το, γιά νά γίνει νόμος σέ ὅλες πού ἀτιμάζουν τόν ἄνδρα τους»!... Καί ὁ ΧΟΡΟΣ φωνάζει: «Σκότwsέ την, γιά δικαίωση»! Ποιά εἶναι, λοιπόν, ἡ ἀλήθεια γιά τή θρυλική Ἐλένη τῆς Σπάρτης; Θά τή μάθωμε ποτέ; Ἡ θαυμάσια παράσταση, ἔδωσε τήν εὐκαιρία ν' ἀναδειχθοῦν ἀκόμα μιά φορά, τά δραματικά ἐκφραστικά καί σκηνικά χαρίσματα τῆς ΑΙΜΙΛΙΑΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗ, στό τόσο ζωντανό ρόλο τῆς Ἐλένης. Ὁ ΡΗΓΑΣ ΑΞΕΛΟΣ ἔπεισε ὡς Μενέλαος. Ὁκτώ καλλιτέχνες πλαισιώνουν ἔντεχνα, τούς πρωταγωνιστές. Ἡ μουσική τοῦ ΔΗΜΗΤΡΗ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ διάνθιζε εὔηχα τήν ἐρμηνεία, τονισμένη μέ χορογραφίες τῆς Ἀντιγόνης Γύρα, σέ μιά σύνθεση κειμένων Κ.Χ. Μύρη. Τό ἔργο δόθηκε σέ σκηνοθεσία τοῦ Βασίλη Ἀναστασίου καί κοστούμια Λαλοῦλας Χρυσικοπούλου.

ΠΕΡΣΕΥΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ